CATALOGUS DER MALEISCHE HANDSCHRIFTEN

IN DE

BIBLIOTHEEK DER LEIDSCH E AKADEMIE.

POËZIE.

N°. 1626. *a* en *b*. Zie onder II en V.

" " *c*. De 139 eerste disticha van de *Sjair Sipelman* (Speelman), die echter door den onervaren schrijver doorlopend, als proza, geschreven zijn. De inhoud is deze: Speelman gaat met eene vloot van 18 groote schepen, bemand met 740 koppen, naar Makassar, alwaar de Makassaarsche grooten, bij elkander geroepen, zich één voor één bereidvaardig toonen, om den strijd tegen hem optenemen. Enkele namen dier grooten vindt men bij Valentijn weer, maar de meeste zoekt men te vergeefs bij hem. Dr. de Hollander noemt deze sjair ook in zijne Handleiding bij de beoefening der Maleische taal- en letterkunde, bl. 306.

N°. 1722. *a* en *b*. Zie I, B. en I, A.

" " *c*. 135 disticha, de beschrijving van een uitstapje, ondernomen door Těngkoe Silangoer van Poelau Pěnjangat naar Tandsjoeng Pinang. Het is geschreven op last van Těngkoe Said, een invloedrijk hoofd van Riouw, en waarschijnlijk ook opgesteld door den schrijver van dit handschrift. Als gedicht heeft het geen waarde.

N°. 1734. kl. 4°. 13 p. *a*. 80 disticha, een minnebrief, een *tsjinta-birahi*, zooals de schrijver in 't begin zegt: *rindoe dēdam sahari*², *laloe mēngarang tsjinta-birahi*.

N°. 1734 *b*. 87 disticha, klaaglied van een Maleijer over zijne eenzaamheid. De auteur, die zich zelven Mohammed van den Kampong Tsjina en zijn sjair *Oetsoel bērtsjinta*, Oorzaak van het verdriet, noemt, is misschien wel tevens die van het eerste versje.

Dr. de Hollander noemt op bl. 308 van zijne Handleiding een *Sjair Djohor Tjinta Birahi*, terwijl Newbold, Straits-settlements, II p. 346, en Anderson, Mission to the East-coast of Sumatra, p. 291 een *Johar* (sic!) *Chinta Birahi* citeeren. Ik zie in de overeenkomst van titel geen voldoende reden, om het voor hetzelfde gedicht te houden.

N°. 1735. 8°. 13 bl., bevat in 78 disticha een zedekundig

gedicht. Na de verklaring van het Bismillah beginnen alle volgende strophen met *kata*), *kata* ب (A zegt, B zegt) enz. en wel zóó, dat het eerste woord begint met de letter, die aan de beurt is, om een zedespreuk te verkondigen. Eerst komen de Arabische letters, daarna de Maleische. Waarschijnlijk is het een dergelijk gedicht als Dr. de Hollander op bl. 309 bedoelt met een zekere *Sjair sěkalian hoeroef běrkata* ².

Nº. 1740. 4º en 1748. 4º. Twee exemplaren van de *Sjair Abdoelmoelock*, uitgegeven en van eene uitvoerige inhoudsopgaaf voorzien door Dr. P. P. Roorda van Eysinga in het Tijdschrift v. N. I., Jg. IX, D. 4. Beide zijn zoo goed als compleet.

Nº. 1744. *a* en *b*. Zie onder V.

" " *c*. 162 disticha. Op den titel wordt het genoemd *Sjair* عبادة, dat عبادة zal moeten gelezen worden; het is althans niets anders dan een stichtelijk gedicht.

Nº. 1748. Zie hierboven onder nº. 1740.

Nº. 1761. fol. *a*. 710 disticha, getiteld *Sjair Prang Dsjohor*. Het bevat drie onvolledige gedichten, te weten: eerst een verhaal van een gevecht tusschen de Maleijers en de Atsjineezen (p. 25—234), vervolgens dat van een tusschen die van Malakka en de Hollanders (p. 247—586) en eindelijk dat van een gezantschap van Dsjohor naar Patani. In het eerste wordt een zekere Sinjor Jonker, in het tweede een Kommandeur Kooper genoemd. ¹

Nº. 1761. *b*. 519 disticha, eerst met Maleische en dan nog eens met Hollandsche letters. Het bevat de *Hikajat kěsahnja Engkoe Poetěri*, die weduwe van Sultan Mahmoed en zuster van den Radsja-moeda Dsjafar was. Het gedicht beschrijft eene reis door haar van Riouw naar Lingga gedaan, van Februarij tot Mei 1831, ten einde haren broeder, die daar ernstig ziek lag, een bezoek te brengen. De auteur is een zekere Engkoe Hadsji van Poelau Pěnjangat.

Nº. 1765. kl 4º, 1142 disticha. Dit gedicht heet op den titel een *Sjair Ratoe Dsjěnggala*, maar beter zou wezen *Sjair*

¹ De geachte Secretaris van het Instituut, de heer Robidé van der Aa, maakt er mij op attent, dat die Sinjor Jonker misschien de Amboineesche kapitein Jonker is, dien wij uit de geschiedenis van den oorlog met Taroenā Dsjaja kennen, en van wien Valentijn zegt (II A bl. 150), dat hij de Compagnie ook elders dan op Java diende; en dat de kommandeur Kooper zeker geen andere is dan Jacob Cooper, bevelhebber der zeemacht voor Malakka, maar nog voor de overgave dier stad overleden op den 3 Jan. 1641. Zie dl. VII der Berigten van het Histor. Genootschap te Utrecht.

Oendakan Agoeng Oedaja, den naam, dien Pandsji had aangenomen aan het hof van Daha. Het is de geschiedenis van Pandsji's verblijf aan dat hof en zijn zijn huwelijk met Tsjandra-Kirana.

Nº. 1766. kl. 4º, bevat in 263 disticha het verhaal der wegvoering van Tsjandra-Kirana, de verloofde van Pandsji, en der droefheid van dezen. Het eindigt abrupt en ook de 18 eerste regels staan in geen verband met hetgeen volgt.

Nº. 1770. 8º. 13 p., zeer smerig. Op het einde staat: *soerat gamboek soedahlak tamat*, enz. Het bevat de historie van Raden Hoewa (هو), een verhaal uit den ouden tijd. Aan dat verhaal gaan 7 strophen vooraf, die alle dus beginnen:

ديتقيا رادن هو رادن ديتقيا   سايق ديتقيا فوهن . . . .

met telkens een anderen naam van een boom. In de voorlaatste strophe staat *dī pohon* en in de laatste *diroempoeh boeloeh*.

Nº. 1771. kl. 4º., 1140 disticha. Op het einde noemt de auteur zijn gedicht *Sjair Poelëri* هندلي. Het handelt over eene Poetri Akal, de dochter van den vorst Indra Sjah Përi van Bělanta-doera, (poera?). Zij wil den prins, die haar ten huwelijk komt vragen, eerst niet tot gemaal hebben, maar wordt toch met hem in 't huwelijk verbonden en krijgt, zonder dat hij het weet, een zoon bij hem, die later als kroonprins erkend wordt, waarop dan alles weder in orde komt. Het gedicht staat in waarde ongeveer gelijk met nº. 1777.

Nº. 1775. 4º. Zestig *Moluksche pantoens* met Hollandsche letter, onderteekend Haroekoe 6 Julij 1855.

Nº. 1777. 4º. *Sjair Soeltan Jahja*, 2480 disticha. De heldin heet Dsjauhar-manikam en is de dochter van een koning van het land Iran (Zemin Iran), die van den troon is gestooten en nu als koopman omzwerft. Zij heeft een broeder, Dsjaja-poetra, die de wereld wil zien en op zijn tochten te Zemin Toeran bij Sultan Jahja komt. Deze ontvangt hem zoo vriendelijk, dat hij niet meer weg kan. Na den dood haars vaders gaat Dsjauhar-manikam, als koopman verkleed, haar broeder opzoeken en vindt hem aan het hof van genoemden sultan. Beiden vertrekken daarop, maar na hun vertrek verneemt de sultan van een papegaai, dat die vreemde koopman, zoo als hij reeds vermoed had, een verkleede vrouw was. Smoorlijk verliefd, reist hij haar achterna, vindt haar en trouwt haar. Dsjaja-poetra wordt op den troon zijns vaders hersteld en allen leven te zamen in vriendschap en geluk. — Het gedicht is eene uitgaaf niet geheel onwaardig.

N°. 1781. 4°, 36 bl. *Verzdmeling van pantoens*, volgens het opschrift genomen uit de *Hikajat Dewa-manloe* (zie Bijdragen tot de Taal- land- en Volkenkunde van N. I. III. 1 bl. 442)

N°. 1895. 4°, 107 bl. *Sjair Sinjor Kista*, in 1478 dubbel-verzen, vervaardigd door Sultan Badroeddin, toen hij nog te Palembang regeerde als een „pangëlipoeer ati“. — S. Kista verliefte te Bosaria (?) op eene Chineesche vrouw, Lila-majang, die hij toevallig, van stad naar huis rijdende, in haar huis had zien zitten. Hij zendt eene Balineesche vrouw op haar af, eerst te ver-geefs, daarna met beter gevolg, en vraagt dan verlof naar Europa. Op den avond voor zijn vertrek schaakt hij haar. Haar echt-genoot, de Chinees Tjeng-ko, zet haar met vijf schepen na, doch te laat. In Europa wordt Kista door zijne moeder zoo vriendelijk ontvangen, dat hij besluit daar te blijven. Zijn lijf-jongen, Bandan huwt daarop met zekere Anak Persi. Het einde is abrupt, waarschijnlijk omdat de auteur geen einde kon vinden. Het is een groot prul, maar in een fraai gewaad.

N°. 1896. 4°. 298 bl. *Sjair Radsja Mambang*, in 4142 dubbelverzen, van dezelfde hand als het voorgaande nummer. Auteur is de laatst overleden Panembahan Boepati van Palembang. Ofschoon er nog al eens Javaansche woorden in voorkomen, is het Maleisch veel beter dan dat van het vorige. Dewa Sjah Pri van Bělanta-poera (vrg. n° 1771 hierboven) houdt zijne verloofde in verzeekerde bewaring in het paleis van Zemindar Alam. Poetri Koesoema Indra, zoo heet zij, wordt gezien door Radsja Mambang Dsjauhari van Bělanta Indra, die op haar verliefd raakt. In den daarop gevolgden strijd wordt Dewa Sjah Pri geslagen. Terwijl hij eenzaam rondwaalt, ontmoet hij Batara Kala, die hem raadt, de zuster van zijnen vijand te schaken. Hij doet dit, waaruit een nieuwe strijd ontstaat, die eindigt, omdat Batara Kala de strijdenden verzoent en Dewa Sjah Pri met de zuster van Radsja Mambang in het huwelijk vereenigd wordt.

PROZA.

I. *Rechtsgeleerdheid.*

A. Inlandsch Recht.

N°. 1705 en 1706, beiden kl. 4°. Het eene (119 p.) is geschreven in 1827 te Batavia; het andere (125 p.) in 1839 zonder opgaaf waar. Zij bevatten eerst, onder den titel *Hoekoem Kanoen*, 44 wetten, waarvan vele, ofschoon in geheel verschillende

volgorde gerangschikt, met die overeenkomen, welker vertaling Newbold in zijn *Straitsettlements*, II p. 231 sqq., onder den titel van *Code of Malacca* heeft uitgegeven en vervolgens *Zee-wetten*, *Oendang*² *laut*. Beide exemplaren hebben dezelfde redactie.

No. 1722. 4o. 52 p. Het bevat vooreerst twee verzamelingen van wetten, doch beide doorlopend, zonder afdeeling in capita.

a. Zie onder I. B.

b. p. 34—47, volgens het slot de wetten van Sultan Mahmood-sjah Algazi, a° 1789, die overigens met de capita van Newbold's boven aangehaalde vertaling no. 68, 59, 70, 73 en 74 overeenkomen. Achteraan volgt eene naauwkeurige opgaaft der grensscheiding van Malakka en Dsjohor.

Het handschrift is in 1828/9 gecopieerd naar het exemplaar toebehoorende aan den Pëngoeloe van Naning.

c. Zie onder Poëzie.

No. 1725. 4o. 72 bl., afgeschreven April 1829. Dit handschrift komt overeen met dat, waarvan Newbold t. a. p. onder den titel van *Code of Malacca* de vertaling heeft gegeven. Hier is het evenwel in slechts 66 capita of wetten verdeeld, terwijl Newbold er 82 heeft, van welke echter no. 17, 18, 31, 55, 75, 76 en 77 in dit handschrift niet gevonden worden. Op den binnenomslag staat met Maleische karakters: *ini soerat oendang*² *ijaitoe sègala atoeran adat Mèlajoe*.

No. 1726. 4o. 103 bl., afgeschreven Aug. 1829 door denzelfden schrijver, die ook de Nos. 1722—1725 heeft geschreven, een zekeren Intsjé Ismail van Riouw, den schrijver van Tëngkoe Said (zie no. 1722 onder Poëzie). Op den binnenomslag staat met Hollandsche letters *Ondang r Sultan Mahmood Radja Malaka*. Het bevat van bl. 1—20 zeewetten en is het handschrift E, dat Dulaurier bij zijne uitgaaf der *Institutions maritimes de l'Archipel d'Asie* (4o. Par. 1845) voor het 6de deel der *Collection* van Pardessus heeft gebruikt. — Bl. 21 tot het einde bevat een veertigtal verschillende wetten en gebruiken.

No. 1780. fol. 116 bl., Hollandsche letter, is getiteld *Cheribonsche rechtspleging*. Het begint aldus: „Ienie djalannja orang bietjara „njang terpake die negrie Tjarbon, njang mendjadie berdjalanan „peijagie amtenaar: djaksa 7 membetoelken bitjara setoerie;” — en eindigt met de volgende woorden: „inie Lah par Engettan waktœ, „mendjadiëkan perdjandjéan inie sasoedanja brentie mengawœlla „die Mataram, koetika pegang koekoem sendirie die itœ waktœ

„baroe bedirie, 2 sultan, sama soedara, djieka njang Toewa,
 „njang djadie sultan Sepoe, bernama Kandjeng Goesti Sultan
 „Samsoedin, njang moeda djadie Sultan Annom, bernama Kand-
 „jeng Goesti Sultan Kamaroedin, Kandjeng Goesti njang bedoewa
 „itoe Lantas bikin bebetoel serenta moepakat dengan orang
 „Bezaar die Soerakarta, die itoe waktoe njang mendjadie Peitor
 „die negrie Cheribon Namanja Toewan Wilem Tarsemette, dja-
 „dienja Papakem inie. — Waktoe Babad Djaman. Kallie 1606,
 „Taoen olandanja 1681.”

B. Mohammedaansch Recht.

No. 1633. Het origineel, waaruit Dr. A. Meursinge zijn Hand-
 boek van het Mohammedaansche regt (Amst. 1844) heeft samen-
 gesteld. Het zijn drie deelen groot 4o. in éénen band, een van
 312 bl., dat de 27 eerste capita van Meursinge's werk, een
 van 215 bl., dat cap. 28, het huwelijksrecht, en een van 188
 bl., dat de rest van het Handboek bevat. De inleiding gaf Mr. S.
 Keyser (Bijdragen tot de Taal- land- en volkenkunde van N. L.,
 Nieuwe Vr., D. VII, bl. 211 onder den titel, dien ook het werk
 draagt, „De spiegel voor leergierige wetgeleerden” *مرآة الطلاب في تكميل معرفة احكام الشريعة للملك الوهاب*.

No. 1707. 16o. 220 pag., geschreven 1836, bevat het erf-
 recht, *Kitab faraid*.

No. 1708. 4o. 180 p., slordig schrift, zonder door grootere
 of gekleurde letters in het oog vallende afdeelingen. Geen andere
 datum dan aan het slot 10 Oct. 1823. Het is verdeeld in 15
 capita, anders dan in no. 1633, waarmede dit handschrift in
 inhoud toch vrij wel schijnt overeen te komen. Op den rug staat
Kitab fikh, beter zou geweest zijn *Kitab ilmoe'lfikh*.

No. 1722. a. bl. 1—34 bevat verscheiden losse capita van Mo-
 hammedaansch recht, zooals over verkoop, leen, contracten,
 roof, huur, *ikrar*, vondst, doodslag, arakdrinken, diefstal,
 afval van den godsdienst en eed.

No. 1722 b. Zie onder I. A.

„ „ c. Zie onder Poëzie.

No. 1752. 4o. 55 p. Huwelijksrecht, *Hoekoem nikah*. In
 de inleiding staat: „bërmoela akoe pindahkan kitab ini dari
 „pada kitab jang bësar ² jang bernama منياج القوا, dan منياج القوا,
 „dan مسبعة (sic!), dan محلي, dan بكر, dan فتح الوهاب,

„lagi moepakat dëngan haditz dan dalil dan moepakat dëngan
 „haditz dan dalil dan moepakat dëngan sëgala ibn (l. isi) Mëkah
 „dan Mëdinah dan isi Roem dan nagëri Hadsjrat (sic!) dan
 „Mësir, maka datang kapada nagëri Atsjih kauin Sjafei dan
 „omat Mohammad, barangsijapa tijada maoe mëngikoet akandija,
 „maka ijaïtoe kaloevar dari pada ملة nabi Mohammad, dan
 „dari pada madzhab imam Sjafei, lagi tijada sah nikahja.
 „Këmoedian dari pada itoe maka dipindahkan Allah m'aloem
 „هتيم bërnaama fakih Abdoe'lwahab, dari pada bahasa Arab kapada
 „bahasa Dsjawi enz.” — Achteraan volgen nog vijf bladzijden met
 verklaring van de geloofsformule, enz. Een slot ontbreekt, zoodat
 ik niet weet, of het compleet is. — No. 1774 bevat een frag-
 ment van 11 p. van ditzelfde werk en wel voornamelijk het
 gedeelte voorkomende p. 27 tot 39.

No. 1753, 8o. 69 bl., slordig schrift, bevat 3 stukken van ééne hand.

a. bl. 1—34. Zie onder V. no. 1744.

b. bl. 35—64, handelt over wassching en gebed.

c. bl. 65—69, bevat *nijats*, d. w. z. formules, waarmede bij
 vasten en wasschingen de goede bedoelingen worden uitgedrukt.

No. 1772. a. en No. 1773 a. Zie onder VI. no. 1745.

„ „ b. en No. 1773 b. (bl. 37—56) handelen over recht-
 spraak, getuigen en procederen. In het eerste hoofdstuk is in 1773
 eene lacune, die aangevuld wordt door 1772.

No. 1774. Zie hierboven onder no. 1752.

II. *Mohammedaansche theologie.*

No. 1332. Dit oude handschrift wordt in de Bijdragen tot
 de taal-, land- en volkenkunde van N. I. 3^e volgr. dl. 1 bl. 466
 genoemd: „een zeer corrupt exemplaar” van de مرآة المحققين
 كتاب فري نسبة اربعين بخش مخلوق دشن حق تعالي
 dat ver-
 meld wordt in het 2^e boek van de *Tabjan* (een strijdschrift van
 Raniri tegen de kettersche stellingen van Sjamsoe'ddin), als
 een werk van Sjamsoe'ddin en opgesteld onder de regeering van
 Sultan مرحوم ماكت. Het handelt over de معرفة الله.
 Het bevat nog slechts 76 pag. f., daar de grootste helft uit den
 band verloren is. Bl. 21 lees ik als begin van een nieuw hoofdstuk:
 اما بعد كمدين درفد ايت ملك اين فقيرن شيخ شمس الدين ابن
 عبد الله السمطرا(ني) يائيت رحمة الله عليه وسلم مشورتاكن فركتاكن
 مرتبة توجه دان صفة يخ سفته جومن فري صكين ايت دفر
 سمپكن رهشي علمو معرفت الله كند مرحوم ماكت سلطان داجيه.

Bl. 6 staat: این فد مپتاکن علم معرفت الله en این کتاب تن هن en wederom elders, bl. 54: مل این کتاب اصول تحقیق.

No. 1626. 4o., zonder eenigen datum, zeer nette hand, waarschijnlijk uit het begin der vorige eeuw. Het bevat drie stukken:

a. *Hikajat jang bernama siboeroeng pingi*, 11 pag. Het is eene beschrijving, veeleer dan een verhaal, vol mystieke uitdrukkingen, van een vogel *pingi*, welk woord ik niet aarzel voor eene verbastering te houden van *Feniks*: Verhaal van den vogel Feniks. Zou dit niet eene proza-onwerking kunnen zijn van het gedicht, door Werndly en Valentijn (III A bl. 26) bedoeld met de *Hikajat Boeroeng pingit* (zie ook de *Hollanders Handleiding* bl. 307), en dat op bl. 465 van het 1e dl. 3e volgr. der *Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van N. I.* als een gedicht van *Hamzak Fansoeri* wordt opgegeven? Zoowel de opgesloten maagd van Werndly, als de musch van Valentijn, waarvan die schrijvers het verhaal in dit gedicht zoeken, laten zich uit de verbastering van dat woord *pingi* verklaren.

Zie hier iets van den inhoud. Er is eene hemelsche nimf met eene stem als eene Chineesche fluit, Si-Boeroeng-Pingi geheeten. Wij vlechten bloemen voor haar tot een krans, wij bereiden nardus en geven haar dien ten gebruike voor hare kleederen, zoo zeggen de wijzen. Si-Boeroeng-Pingi is een allerfraaiste, een wijze en verstandige vogel, een vogel, waarin de Profeet genoegten schept, waar de wijzen naar zien en de verstandigen zich mede vermaken, 'snachts, over dag, en op alle tijden. Zij begeeft zich overal heen, waar zij verlangt, kleedt zich en schikt zich op en lofzingt haren Heer. Si-Boeroeng-Pingi is vlekkeloos rein, uitwendig onzichtbaar, verborgen in het daglicht, verholten in haar glans. Waaneer men haar zoekt, vindt men haar niet; jaagt men haar na, dan verwijdert zij zich hoe langer hoe verder. Zij is een fraaije, verstandige, zangerige vogel. Alles is harentwege geschapen. De aarde is haar slaapmat, de hemel haar pajoeng, zij eet rozenkransen en drinkt hallelujas. Uit hare eijeren zijn Elia en alle profeten tot Mohammed toe geboren. — Zij is losgebroken! Wie zal haar weer vangen? Overal zoekt men haar tot in den zevenden hemel, maar zij aanbidt Allah nog steeds op aarde. Gabriël komt tot haar en verzoekt haar terug te keeren tot haren meester, maar zij antwoordt, dat dit haar verboden is, zoolang God hare zonden niet vergeven heeft. Gabriël gaat tot Allah, die zegt,

dat hare zonden reeds vergeven zijn vóór haar ontstaan, zooals geschreven staat op de tafel des noodlots, die aan de poort des hemels hangt. Gabriël keert daarop terug en wijst haar, die hem vraagt, waar zij dan nu heen moet, daar geen berg noch boom haar zal kunnen dragen, zonder verbrijzeld te worden, eene verblijfplaats aan boven de zeven hemelen. Daarop volgen allerlei mystieke benamingen en lofzangen en worden Mohammed, Hasan en Hoesein van bloemkransen voorzien en geeft Hasan Elbaçir eene beschrijving van den boom van het einde, waarmede het verhaal besluit.

b. Zie onder V.

c. Zie onder Poëzie.

No. 1700. 4o. 141 bl. Fraai handschrift van de *Mira-toe'lmoemin*, reeds bekend uit Werndly's Boekzaal bl. 364. Volgens hem bestaat dit werk uit 211 vragen en antwoorden, zoodat ons handschrift, dat slechts tot vraag 95 gaat, incompleet en waarschijnlijk een eerste deel is. Uit de voorrede blijkt, dat de auteur is Sjamsoe'ddin Abi Abdoe'llah (dezelfde als de schrijver van no. 1332). Als datum der voltooiing wordt opgegeven 19 Dz. K. 1009 = 22 Mei 1601. Tegenover den Maleischen tekst staat de Hollandsche vertaling van P. van der Vorm. Het handschrift is, zooals uit de vergelijking met Werndly's voorrede blijkt, anterieur aan deze. Het werk handelt over Allah en zijne eigenschappen, de profeten, de openbaring, de opstanding, enz. d. i. over het theoretisch gedeelte van den godsdienst, de *imán*.

No. 1710. 4o. 489 bl., geschreven (te Batavia?) Nov. 1833. Het bevat de *Hidajatoe'ssalikina* van Aboe'ssamad al Djawi al Palembani (sic!), die het getrokken heeft uit Ghazali's *Bidajatoe'lhidajat*. Het is verdeeld in 7 capita. De voorrede handelt over de wetenschap en hare voortreffelijkheid; cap. 1 (p. 24) over het geloof; cap. 2. (p. 35) over godsdienstplichten, zoo als wasschingen, gebeden, moskee-dienst, vasten, enz.; cap. 3 (p. 215) over het nalaten van het verbodene, de zonden van oog, oor, tong, buik, enz.; cap. 4 (p. 274) over de zonden van het hart, de tien ondeugden; cap. 5 (p. 339) over de tien deugden; cap. 6 (p. 396) over *dzikr*; cap. 7 (p. 435) over vriendschap met God en zijn medemenschen. Vrg. Niemann, Inleiding tot de kennis van den Islam, bl. 348.

No. 1712. 4o. 86 bl. Batavia 12 Julij 1823 (3 Dz. K. 1238). — Uittreksel (مختصر) uit een werk van Sjeich Alwali Errislanî van Damaskus, waarbij de vertaler Ki-mas Fakroe'ddin

van Palembang, het een en ander gevoegd heeft uit den commentaar op de Fathoe'rrahman van Sjeich Zakarija Ansári en uit dien op de Hamza Ilkan van Sjeich Abdoelgani ibn Ismaël. De inhoud is geheel mystiek.

III. *Christelijke theologie.*

No. 1333. fol. Vertaling van de vier Evangelieën en Cap. II. 1—21 der Handelingen in Hollandsche letter, geschreven in het begin der vorige eeuw. — Als voorbeeld diene Luk. XV: 11 vgg. (zie Bijdragen tot de taal- land- en volkenkunde van N. I., Nieuwe Volgr., D. I bl. 176):

11. Daan dia catta, orang manússcia sa'orang diadda annac lelackij doa orang.

12. Daan Jan bongsoeú catta pada bappania, brjla, derrj arta brappa adda bagian beta macca dia bagi-acania arta Jtoú.

13. Daan tiadda brappa harri commodian derrj pada Jtoú, sedang anna lackij bongsoeú soúda berhimpon (later veranderd in berkampon) sammoa, dia pegi di negrj dJaeúw, daan sitoú dia balania (veranderd in balanja) artania, dengan maccan, minúm, daau boatania ter laloúla enz.

1338. 4°. De Heidelbergsche catechismus enz., in het Maleisch vertaald door J. Roman. Zie Werndly's Boekzaal bl. 323. Hollandsche letter.

IV. *Waarzeggerij, inlandsche geneeskunde, enz.*

No. 1695. 4°. 102 bl., geschreven op Java in 1843 door zekeren Rëksa-di-poera, bevat:

1°. bl. 2—36, *Ta'bir mimpi*, d. i. Uitlegging der beteekenis van droomen, naar de beginletter van iederen droom in iederen nacht der week; 2°. bl. 36—53, verklaring van zon- en maansverduisteringen; 3°. bl. 53—70, dito van aardbevingen, beide verdeeld in 8 capita, naar den achtjarigen cyclus, en ieder caput weer in 12 deelen, voor de maanden; 4°. bl. 71—95, een andere *Ta'bir mimpi*, verdeeld in 20 capita naar den aard der onderwerpen van de droomen, zoo als hemel, menschen, viervoetige dieren, enz.; 5°. bl. 96—101, uitlegging van de beteekenis van onwillekeurige lichaamsbewegingen en 6°. bl. 101 vg. verklaring van de goede en kwade teekens der katten.

No. 1714. f. 540 bl. en No. 1715 4°. 947 bl., het eerste ge-

schreven te Batavia in 1823, het andere in 1821 zonder plaats-aanwijzing. Beide handschriften bevatten denzelfden inhoud en redactie en heeten *Kitab Tib* (voor *K. 'ilmoe'ttib*). Het werk begint met een verhaal van *Sjir habat* of *Angin merah*, Roodde wind, het opperhoofd der ziekten, die door Allah tot Mohammed gezonden wordt en dezen verhaalt, hoe hij, van verschillende kanten in het menschelijk ligchaam indringende, alle ziekten te weeg brengt. Tot bl. 83 (van no 1715) bevat het werk verder voorschriften over het genezen van ziekten in 't algemeen en aanwijzingen omtrent het maken en gebruiken van verschillende talismans tot opsporing en voorzegging van allerlei soort van verborgen zaken. Daarna wordt tot het einde van het werk de geneesmethode van alle bijzondere ziekten opgegeven, zoowel door middel van medicijnen als door talismans.

No. 1769. 8o. 10 pag., bevat recepten tegen slijm (بلغم) d. i. verkoudheid in het hoofd, de keel, de borst enz. en voorts nog een paar toovermiddelen.

V. *Legenden en verhalen van Mohammed en de Arabische Kalifen.*

No. 1625. 4o. 10 bl., waarschijnlijk uit het begin der vorige eeuw. Het heeft toebehoord aan Ca. Valentijn ¹ en bevat het verhaal van een dochttertje van den profeet Mozes bij eene herderin. Zij verliest eerst hare moeder, daarna ook haren vader Mozes. Deze verzoekt de engelen, die hem komen halen, nog wat te mogen blijven, daar zijn kind nog zoo klein is en zijne zorgen nog niet kan missen in het groote woud, waarin hij het alleen moet laten. Maar een koning van Jemen, die geen kinderen heeft, droomt van het meisje; doet het opzoeken, vindt het en voedt het op. Hier eindigt het verhaal abrupt.

No. 1626. a. Zie onder II.

b. *Hikajat Hari kijamat*, Verhaal van den dag der opstanding.

c. Zie onder Poëzie.

No. 1691. 99 bl., geschreven te Batavia Sept. 1843 (Sjabar 1259), bevat twee verhalen:

¹ Volgens de nitslaande plaat, behoorende bij Val. I B bl. 121, beoefende Juffr. Cornelia Valentijn, waarschijnlijk de huisvrouw van den predikant, de Maleische taal.

a. = N° 1727 [kl. 8°, geschreven, waarschijnlijk te Riouw, in Junij 1826 (Sjawal 1241)]. *Hikajat Dsjohar Manikam*. Beide handschriften komen genoegzaam woordelijk overeen; het verschil met de uitgaaf van Dr. de Hollander is aanmerkelijk. Het werk is ook te Londen in de collectie van Raffles (zie van der Tuuk in Bijdragen, 3^e ser., I bl. 449: de broeder heet in 1691: منبه شاهن, in 1727: منب شاهدان) en te Parijs.

b. *Hikajat boelan bërbelah*, een verhaal, hoe Mohammed de maan in tweeën verdeelde. Dien Maleischen naam geeft de overschrijver aan het verhaal in een tweeregelig versje, waarmede hij eindigt. — De heer Raat heeft in het Tijdschrift voor Indische taal- land- en volkenkunde, VII bl. 78, tekst en vertaling uitgegeven, doch slechts gedeeltelijk, daar zijn tekst eerst bl. 11 (84) van ons handschrift begint en overigens zeer van den onzen afwijkt.

N°. 1713. 4°. 114 bl., geschreven Oct. 1782 (Dz K. 1196). Een net handschrift van de *Miradsj Nabi Mohammed*, Mohammeds hemelvaart.

N°. 1720. kl. 8°, geschreven Julij 1828 (Dz. H. 1243), slordig in uiterlijk en taal, bevat:

a. 32 bl. *Hikajat Aboe Sama*, verhaal van de doodstraf, die Omar aan zijn zoon Aboe Sama deed voltrekken, omdat deze zich in dronkenschap aan een Joodsch meisje vergrepen had. Tot die dronkenschap was hij vervallen door de list van een Jood, hetgeen Allah had toegelaten als straf, omdat hij zich zoo zeer op zijn fraai koran-lezen liet voorstaan.

b. 7 bl. *Soerat pri Nabi bërtsjoekoer*, verhaal, hoe de Profeet door den engel Gabriël geschoren werd. De verkeerde titel van den omslag, *Hikajat Aboe Bakar*, is daaraan toetschrijven, dat dit verhaal aan dezen in den mond wordt gelegd. Zie coll. Raffles n°. 62, Bijdragen, III D. I, bl. 451.

✓ N°. 1727. Zie onder n°. 1691 hierboven.

N°. 1730. 141 bl., geschreven Jan. 1827 en vermoedelijk te Riouw. Het heet op den omslag *Hikajat Radsja Chandak dan Radsja Badar*, maar behoorde ten minste te heeten: *Hikajat Rasoel Allah bërperang dëngan R. Chandak dan R. Badar*. Eigenlijk is Ali de hoofdpersoon en volgen er na afloop der gevechten met de twee bovengenoemde vorsten nog een aantal andere met booze geesten (*ifrits*), enz. Het best ware dus de eenvoudige titel *Hikajat Ali*. Dr. de Hollander gaf bl. 1—22 en 40—45 uit in zijn Leesboek, bl. 71 vgg.

Nº. 1731. (4º. 36 bl.) en Nº. 1739. (4º. 23 bl.) bevatten de *Hikajat Radsja Dsjoemdsjoema* en komen geheel met elkaar overeen. De inhoud is dezelfde als Dr. de Hollander op bl. 314 van zijne Handleiding opgeeft.

Nº. 1738. 4º. 29 bl., geschreven te Riouw? zonder jaartal, bevat de *Hikajat Mohammed Moekabil*. Deze, een kadi van Haroen Arrasjid, gaat 's nachts naar een afgelegen tuin om te bidden en ontmoet een struikroover, met wien hij redekavelt over het recht, dat deze zou hebben, om hem te bestelen; de woordenstrijd eindigt daarmede, dat de roover hem naakt uitplundert. Toen de roover later den kadi weer ontmoette, gaf deze hem nog een aanzienlijk geschenk. Op het titelblad staat verkeerd: *Hikajat Sultan Aroen al Raschid*.

Nº. 1739. Zie hierboven onder nº. 1731.

Nº. 1744. 4º. 44 bl., bevat drie stukken, geschreven in Mei 1845 door zekeren Mohammed Hasan.

a. bl. 1—23 = Nº. 1753. a. Het bevat de *Hikajat Nabi Moesa moenadsjat kaboeik Toer-Sina*, gesprekken van Allah met Mozes op den berg Sinäi over belooningen, straffen en allerlei andere zaken. Het handschrift nº. 1753 loopt slechts tot bl. 19 van dit en is dus incompleet; daarbij is het slordiger en minder uitvoerig. Of echter nº. 1744 ook wel compleet is blijkt niet voldoende. In de collectie van Raffles komt onder nº. 62 een stukje met dezen titel voor van slechts 8 bl.

b. bl. 24—31, *Hikajat Nabi Mohammed m'engadsjar anaknja Siti Fatimah*, bevat lessen over de plichten der vrouwen jegens hare mannen. Hetzelfde onderwerp behandelt nº. 1768, doch met groot verschil van redactie. De opgegeven titel is uit dat nummer genomen. Op den omslag van datzelfde nº. 1768 wordt deze hikajat genoemd *Hikajat tsjërütëra dari saörang jang berlaki istri*, op dien van nº. 1744 *Hikajat Fatimah*. Ook in de collectie van Raffles onder nº. 62, 5 bl. groot.

c. Zie onder Poëzie.

Nº. 1758. kl. 8º. 36 bl., geschreven Dec. 1825, te Batavia? bevat:

a. *Hikajat Këdsjadian Noer-Mohammed*, de wording van Noer-Mohammed. Allah schept dit wezen en maakt het, na er honderde jaren door te zijn aangebeden, tot een vogel, uit welks ligchaamsdeelen Ali en al de oude helden van den Islam ontstaan. Daarna schept Allah zeven zeeën, in een van welke Noer-Mohammed gaat zwemmen, die vervolgens, op Allahs last daaruit

gekomen, het water van zich afschudt, waarop uit ieder waterdrupeel een profeet geboren wordt. Voorts schept Allah de vier elementen, die op Mohammeds gebed aldus vereenigd worden, dat daaruit de mensch ontstaat; diensgevolge heeft deze vier hoedanigheden: de warmte van het vuur, de koude van het water, de vlugheid van den wind en de vastheid der aarde. — In de Hikajat Mohammed Hanafijah (zie onder VII B) wordt ook een scheppingsverhaal gevonden, waarin Noer-Mohammed, uit wien alles geschapen wordt, op Adams voorhoofd zetelt en van dezen op zijne nakomelingen overgaat tot op Abdallah, Mohammeds vader. Ook in de Hikajat Sjah-i-mërdan komt op p. 74 een scheppingsverhaal voor. (Zie onder VIII).

b. *Hikajat Aboe Bakar dan rahib Jahoedi*. Een Jood, Abdil geheeten, legt den kalif Aboe Bakar eene menigte vragen voor, die daarop Soeleiman al-Farsi naar Ali zendt, wien de Jood belooft, tot den Islam te zullen overgaan, zoo Ali al die vragen beantwoordt. Ali doet het en de Jood wordt van stonde aan geloovig. Op het titelblad staat met de hand van den schrijver zelf *Hikajat Soeleiman al-Farsi*.

Nº. 1767. kl. 8º. 87 bl., zonder datum. De eerste 23 bl. een Arabische aanhef met interlineaire Maleische vertaling. De inhoud is het verhaal van Mohammeds dood, *Hikajat wafat Nabi Mohammed*.

Nº. 1768. Zie hierboven onder nº. 1744. b.

VI. *Geschiedenis van den Indischen Archipel.*

Nº. 1701 (4º. 298 bl., geschreven in 1828) en Nº. 1702 (4º. 264 bl., geschreven in 1844) bevatten de *Hikajat Radsja 2 Bandsjar dan R. 2 Kotaringin*, legenden van de Javaansche kolonie in Zuid-Borneo, waaruit later het rijk Bandsjarmasin ontstond; het verhaal loopt tot Sultan Bagoes. In redactie loopen beide handschriften nog al uiteen. Schwaners mededeelingen over het Hindoesche tijdvak (Borneo I bl. 43 vgg.) zijn denkelijk uit een slecht geschreven en geschonden exemplaar van dit werk afkomstig. Zijn Lembong Mangkoerat moet Lëmböe M. wezen en zijn Akar Soensang heet in onze beide handschriften Sakar (wanneer de vokalen juist zijn), terwijl de gaping, waarvan hij op bl. 47 spreekt, hier niet bestaat.

Nº. 1703, 1704, 1716, 1736 en 1760 zijn alle hand-

schriften van de *Sědsjara Mělajoe*, die reeds in zijn geheel te Singapoer is uitgegeven. N°. 1704 komt overeen met de Singapoersche uitgaaf, die ook door Dulaurier in zijne Chroniques Malayes gevolgd is. Maar n°. 1703, 1716, 1736 en 1760 behelzen eene afwijkende redactie, zoo als te zien is uit de varianten van Ms. A (ons n° 1716, dat evenwel minder correct is dan de overige drie) die Dulaurier opgeeft. Ook looplen die handschriften (uitgezonderd 1760, dat incompleet is) tot het laatst der 16e eeuw, een 70 jaar verder dan de Singapoersche uitgaaf.

N°. 1711. 174 p., zonder datum, waarmée n°. 1746. b (71 p., geschreven Nov. 1818 te Batavia) genoegzaam woordelijk overeen komt. De titel, *Hikajat Hasanoe'ddin*, is genomen uit het eerste stukje; het bevat met meer of minder uitvoerige aantekeningen omtrent de hoofdpersonen de geslachtslijst (*silsilah*, *toeroen²an*) van Hasanoe'ddin den apostel van den Islam in Bantam. Een tweede *silsilah* is die van Hasanoe'ddins vader, Soesoehoenan *Goenoeng Dsjati*; dan volgt er eene van Pangeran *Ampel*; verder eene van *P. Bagdad*, dien S. Goenoeng Dsjati reeds bij zijne komst op Java aantrof; dan eene van den profeet Mohammed en wederom eene van S. Goenoeng Djati, welke twee laatste alleen uit namen bestaan; eindelijk een verhaal van S. Goenoeng Djati aan P. Bagdad van zijne lotgevallen, voordat hij op Java gekomen was. De titel behoorde te zijn *Kitab silsila sěgala maulana ditanah Dsjawa*.

N°. 1706. Zie hierboven onder n°. 1703.

N°. 1724. 4°., geschreven Nov. 1827 (Reb. II 1243) te Riouw, bevat twee stukken van ééne hand:

a. 93 bl. *Hikajat Marěškalěk*, Geschiedenis van den Maarschalk, t. w. den maarschalk Daendels. De auteur is een Arabier, Abdoe'llah ibn Mohammed Aboe Bakar Radsja Bandarkan (بندار خان) ibn Sjeich Ibrahim al-Misri. Hij schrijft uit genegenheid voor zijne vrienden te Pontianak, den Sultan Kasim en verscheidene grooten, om hen te doen zien, met welk verstand de blanken weten te regeeren. Eerst toont hij aan, hoe de Compagnie het aangelegd heeft, om zich zulke schatten te verwerven, maar ook hoe op Java naast weelde armoede en ellende heerschen. Hij haalt daarbij het gezegde aan van een paar Arabische autoriteiten, den Said Mohsin al-Jemani en Abdoe'rrahman, den wezier van sultan Kasim, waarvan de eerste zeide: „Twee dingen zou ik begeeren: vooreerst dat Allah mij „weder naar Arabië terugvoerde en ten anderen, dat Hij Java

„voor het oog der menschen verborgen liet blijven, want daar worden veel menschen voor dit en het volgende leven ongelukkig”; en de andere: „Java is eene plaats van vreugde en leed; de menschen kennen er geen leed zonder vreugde en geen rijkdom zonder armoede. Terwijl elders drie schepen hunne waren niet kunnen slijten, komen er op Java honderd. Alle menschen hebben de *kibla* hunner harten gekeerd naar Java.” Maar hoezeer de rijkdom is te prijzen, het verstand is dit nog meer. Daarop volgen van bl. 23 tot 75 een aantal curieuse anecdotes van Daendels, waaruit de heer Meursinge in het 3e stuk van zijn Leesboek, bl. 34 tot 43, er eenige heeft meegedeeld. Ook van Janssens deelt de schrijver het een en ander mee, tot bl. 82. Na dezen komen de Engelschen, maar ofschoon de Javanen Allah gebeden hadden, dat de Engelschen Java mochten nemen, zoo waren zij nog veel strenger meesters. De schrijver eindigt met het verhaal, hoe de Chineezzen tot zulk een aanzien zijn gekomen, hetgeen volgens hem in Daendels tijd geschied is, toen deze aan den Chineesch pachter van Bangor, Běsoeki en Panaroekan den naam van Majoor Panhuijs (فن هيز) gegeven had.

b. 113 bl., afgeschreven naar een handschrift in het bezit van Těngkoe Said (zie boven I. A. 1726) = n°. 1741, a.

N°. 1736. Zie hierboven onder n°. 1703.

N°. 1741, folio, bevat twee stukken van dezelfde hand:

a. bl. 1—35 (= n°. 1724. b.) een verhaal van het bondgenootschap der Maleijers met de Boegineezen op Riouw. Op het titelblad heet het *Atoeran sětija Boegis dēngan Mēlajoe*, Regeling van het verbond van de Boegineezen met de Maleijers. Het begint met de geschiedenis der tusschenregeering van Radsja Kětsjil en eindigt met den dood van Sultan Soliman Sjah, en loopt dus van ongeveer 1718 tot 1754. Het handschrift is overgeschreven op Poelau Pěnjangat in 1844 naar een ander, dat in 1818 geschreven is. Aan het oorspronkelijke waren de zegels gehecht van Sultan Ahmad Riajat Sjah (reg. 1754—1757) en van Sultan Alaoeddin Sjah ibn Oepoe, den eersten onderkoning, gest. 1727. — De redactie van dit handschrift en van n°. 1724 is overigens geheel dezelfde.

b. bl. 36—71. Eene kroniek, zonder opschrift, loopende van 1083 (1672/73), na de inneming van Dsjohor door den vorst van Dsjambi, tot die van Perak door dien van Sělangoe in het begin dezer eeuw. De heer Meursinge gaf in het 3e deel

van zijn Leesboek drie stukjes uit deze kroniek; de redactie maakt het evenwel twijfelachtig, of hij niet een ander handschrift voor de uitgaaf gebruikt heeft.

No. 1743. *Hikajat Sjeich Dsjälaloe'ddin*, uitgegeven door Dr. de Hollander als 5^e stukje van het Maleisch Leesboek voor eerstbeginnenden en meergevorderden, ook onder den afzonderlijken titel: Verhaal van den aanvang der Padri-onlusten op Sumatra door Sjeich Džilâl eddin, Leiden 1857.

No. 1745. 8°. 70 p., geschreven „op de secretarie van Mě-nangkabau” Oct. 1824 (Saf. 1240) en getiteld *Kitab oendang* ² *Měnangkabau*, bevat de overleveringen van het Měnangkabausche rijk, in verband gebracht met de bestaande adats. De stukjes, die de heer Meursinge in het 3^e deeltje van zijn Leesboek uitgaf, zijn uit dit handschrift genomen. Een beter geschreven, maar overigens vrij goed met dit overeenkomend handschrift van hetzelfde werk is n° 1773. a. 4°. zonder eenigen datum p. 1—36; — een derde, n° 1772. a., geschreven Mei 1846 met Maleische en Hollandsche letter door eene Europeesche hand, dat ook in redactie met de beide andere overeenkomt, maar begint met een naamlijst der eerste vorsten van een aantal Oost-Indische rijken, die in de andere ontbreekt, doch gevonden wordt in E. Netscher's vertaling van dit boekje in het Indisch archief III p. 33 vgg.

No. 1754. fol. 66 p., geschreven 1846 (Redj. 1262) door een Arabier. De 3½ eerste bladzijden heeft E. Netscher uitgegeven, doch naar een hier en daar verschillend handschrift, in het Tijdschrift van Indische taal-, land- en volkenkunde I p. 12 vgg. als *Kronijk van Sambas en van Soekadana*. 't Is echter niet de geschiedenis dier rijken, die dit handschrift beschrijft, maar die van *Oepoe Daëng Měnambon*, den eersten Boegineeschen vorst van Mampawa en den stamvader van het geslacht der onderkoningen van Riouw.

No. 1756. fol. 82 p., bevat eerst eene met Hollandsche letter geschreven geschiedenis van Java van de vroegste tijden tot het jaar 1671 der Javaansche jaartelling, met nog enkele opgaven tot 1750, en daarna een uittreksel uit eene tsjërta van den Paněmbahan van Paměkasan, bevattende de geschiedenis van Java van Měndang-kamolan tot het Javaansche jaar 1764, verdeeld in een aantal „vazals”! — Uit het onderschrift blijkt, dat dit laatste gedeelte eene copie is van een door den Paněmbahan zelf opgesteld verhaal, geschreven in Jan, 1837 (Saw. 1764).

Nº. 1760. Zie hierboven onder n°. 1703.

Nº. 1779. f. 3 p. Holl. letter. Legendes van de oudheden in de dessa's Bělahan en Dermô in de residentie Pësoeroehan. Zij komen niet overeen met de legenden in Kussendrager, Verzameling van oudheden, p. 32 vg.

VII. *Heldenverhalen.*

A. Indische heldensage.

Nº. 1689. 2 dn. 4º., 475 en 654 bl., geschreven in 1835 en 1836. *Hikajat Sri Rama*. Hier ontbreekt het begin, dat in de uitgaaf van Roorda van Eysinga 70 bl. van de 183 beslaat. Deel 1 begint met het verblijf van Hanoman op den berg Indrakila en eindigt met den brand van Langkapoera. Dl. 2 sluit daaraan, maar begint met eene episode, die bij R. v. E. ontbreekt, waar zij had moeten gevonden worden op bl. 135. Het slot is compleet. — De beide fragmenten in n°. 1755 *b*. (zie onder C) geven hetzelfde verhaal, maar een geheel andere lezing als dl. I. bl. 218 en 468 (R. v. E. bl. 116 en 134), doch zijn niets waard.

B. Mohammedaansche heldensage.

Nº. 1696. 2 dl. 4º., een van 375 en een van 483 p. *Hikajat Radsja Iskandar Dzoelkarnain*, overgeschreven door Mohammed Tsjeng Sa'idoe'llah, schrijver op de secretarie onder den Gouv.-Gen. van der Capellen. De redactie is vrij slordig en het is ook misschien maar voor de helft compleet, daar het eindigt met het beleg van Damaskus, toen Alexander uit het Westen terugkeerde. Daarop zal zijn strijd met Darius, diens nederlaag en Alexanders verdere tocht naar het Oosten moeten volgen. Tot nog toe is hij slechts geweest, waar de zon ondergaat en over Kairawan en Misr naar Syrië gekomen, waar hij, na de inneming van Tyrus voor Damaskus verschenen, met de dochter van den gesneuvelden vorst dier stad trouwt. Nabi Khidr is zijn getrouwe leidsman. De tocht naar het Westen was begonnen met een bezoek bij Aristoteles te Konstantinopel, waarna hij over Roemia, Andalis en Abessinië naar het verre Westen ging. Overal ontmoet men scènes als die in de Duizend en ééne nacht. Alexander is de verdediger van het ware geloof tegen de ongeloovigen, inzonderheid tegen de vuuraanbidders. In de Alexandersage van Spiegel vindt men niets over de bron,

waaruit de Maleische vertaling onmiddellijk is voortgevloeid. In strekking is de overeenstemming met den Emir Hamzah in het oog loopend.

N°. 1697 en 1698. *Hikajat Emir Hamzah*. Deze, een Mekkaner van geboorte, maakt zich in zijn vaderland door allerlei heldendaden beroemd en komt aan het hof van Noesjirwan van Perzië, waar hij groote eer geniet, maar ook veel benijders vindt, die zelfs den koning wel eens tot hunne belangen weten over te halen, zoodat Emir Hamzah dan aan allerlei gevaren bloot staat. Na een leven vol avonturen, waarin een zekere Omaja hem steeds trouw ter zijde staat, die tevens in het verhaal den rol van clown vervult, komt hij eindelijk te Medina, waar hij Mohammed ontmoet en tot diens leer overgaat. Hij sneuvelt in den slag van Lahad. Hamzah wordt voorgesteld als de strijder voor het ware geloof; hij vervult de altijd vijandig tegen elkaar overstaande rijken van Iran en Toeran met den roem zijner daden en dringt zelfs door tot het gebergte Kaf. Het geheel is blijkbaar de vertaling van een oorspronkelijk Perzisch heldendicht, dat in den strijd van den Islam tegen de leer van Zoroaster een waardig onderwerp vond voor een nieuwe Sjah-i-nameh.

Van onzetwee handschriften bestaat n° 1697 uit 2 dn. kl. 4°., 1237 bl., zonder datum, maar van dezelfde hand als 1703 (onder VI), dat in 1834 door zekeren Mohammed Hasan geschreven is, en n° 1698 uit 4 dn. 8°., te zamen ongeveer 1600 p., insgelijks zonder datum. Beide zijn verdeeld in 91 tsjërîtêras, die evenwel niet altijd zamen overeenstemmen, ofschoon anders de redactie nog al niet zeer uiteenloopt. N° 1698 geeft als aanhangsel nog een verhaal van den dood van Omar Omaja. — Uit het begin van het werk geeft Dr. de Hollander een twintigtal bladzijden in zijn Leesboek. Niemann geeft er insgelijks uittreksels uit in zijne Bloemlezing uit Maleische geschriften.

N°. 1717. fol. 194 p., geschreven Aug. 1821 (Dz. K. 1236). *Hikajat Mohammed Hanafijah*. De titel is genomen naar het einde van het verhaal. Bij den aanhef heet het *Hikajat tsjërîtêra kêdsjadian Nabi Mohammed*. Het is eene legendaire historie van Mohammed en de vier eerste imams. De opvolger van Hoesein heet hier (bl. 115) Mohammed Hanafi of Hanafijah, een andere zoon van Ali, die met behulp zijner broeders de veldheeren van Jezid verslaat. Doch niet slechts de legers van dezen, ook de Franken, Chineezers en Abessiniërs worden

verslagen. Ten laatste wordt Hanafijah evenwel gewond en gevangen voor Jezid gebracht. Maar de zijnen verlossen hem, Damaskus wordt ingenomen en Jezid in een vuurpoel verbrand. Zainoe'labidin, de zoon van Hanafijah, wordt nu Kalif en alle bondgenooten keeren naar huis terug. Hanafijah wil vooreerst nog bij zijn zoon blijven, maar van eene stad vernemende, waar zich de laatste aanhangers van Jezid verborgen hebben, gaat hij daarheen en brengt alle om. Door de lijken kan hij de stad niet uit en om dezelfde reden kan zijn zoon hem, noch zelfs de stad weervinden! Mitsdien wordt van Hanafiah niets meer vernomen.

N°. 1732. kl. 4^e., 97 p., zonder datum, doch denkelijk uit denzelfden tijd als n°. 1728 onder V en te Riouw geschreven. *Hikajat Nadir Sjah*. Verhaal van den oorlog tusschen Sultan Nadir Sjah van Delli en dien van Kling, eindigende met een tweegevecht tusschen beide vorsten, waarin de laatstgenoemde overwonnen wordt en waarop dan de onderwerping van zijn rijk volgt. — Sultan Nadir Sjah van Delli regeerde in de 13^e eeuw, maar toen bestond het rijk van Kling, dat is Bidjanagara, nog niet. Daarentegen was er lang na den ondergang van dit rijk een andere Nadir Sjah, de beroemde vorst van Perzië, die in 1739 den Sultan Mohammed Sjah van Delli van den troon stiet. Misschien is deze wel de hier bedoelde persoon.

C. Javaansche Pandsji-verhalen.

N°. 1699. 8°. 715 bl., getiteld *Hikajat Naja-koesoema*. Het bevat het verhaal van de omzwervingen van *Pandsji* en de zijnen. Toen namelijk Pandsji zich met zijne ouders aan het hof van Daha bevond, werd zijne verloofde, de prinses *Tsjandra-kirana*, plotseling vermist en ging hij met zijn en haar broeder de verlorene zoeken. Pandsji, die bij zijne geboorte den naam van *اڠجڠمال بوم* *Roedja-koesoema* had gekregen, verandert dien nu in *Pandsji-agoeng-asmara-pëndsjoerit-lara-nastapa* en later in dien van *Mesa-dsjajeng-koesoema*, maar wordt in 't verhaal doorgaans alleen *Pandsji* genoemd. Zijn broeder, die, even als die der prinses, weldra op eigen gelegenheid rondzwervt, steeds steden en prinsessen veroverende — want daartoe bepalen zich hoofdzakelijk hunne heldendaden — heet oorspronkelijk *Raden Tsjarang-tinangloeh*, later *Këlana* (*Pandsji*)

Soekma-dsjaja; die der prinses *Raden Goenoeng-sari*, later *Dalang Soengkeng*, en de prinses zelve, toen zij later in mannenkleeren eveneens al veroverende rondtrok, *Tsjarang-mesa-kambar-sari*. Het verhaal eindigt abrupt, kort nadat Pandsji en zijn broeder elkaar weer ontmoet hebben. — Naja-koesoema is de naam van den Batara, die als vorst op aarde verschenen, aldaar de vorsten van Koeripan, Daha, Gagëlang en Singa-sari tot zoons heeft, waarvan de eerste de vader is van Pandsji, den held van het verhaal, de tweede die der heldin, Tsjandra-Kirana. — Het werk is door een dalang (een wajang-vertooner) uit het Javaansch vertaald en vol Javaansche woorden; het is geschreven in Februari 1827 te Batavia. Zie voorts Bijdragen tot de taal- land- en volkenkunde van N. I., III D. 1, p. 429 no 23.

No. 1709. fol. 184 p., geschreven in 1821, te Batavia? *Hikajat Tsjekel-waneng-pati*. Eerst wordt de geboorte verhaald van *Raden Inoe-kërta-pati*, bijgenaamd *Raden Ondakan Rawis-rangga* en die van *Tsjandra-kirana*. Raden Inoe wordt opgelicht door de zendelingen van een vreemden vorst, die hem laat vermoorden. Hij leeft nogtans, maar heet nu *Raden Tsjekel-waneng-pati*. Tsjandra-kirana wordt geschaakt door Batara Siwa in de gedaante van een boeta, die door Tsjekel-waneng-pati verslagen wordt, waarop deze aan het hof van Daha komt en daar blijft. Ondertusschen zijn Raden Tinangloeh en nog een broeder van Raden Inoe op weg gegaan, om hem te zoeken en veroveren op hun tocht allerlei plaatsen. Te Daha komt nu de vorst van Magada de prinses ten huwelijk vragen, maar wordt door haar afgewezen. Op de jacht wordt echter het vangen van een gouden kidang tot voorwaarde gesteld van het bezit der prinses. Tsjekel-waneng-pati vangt dien. Hier eindigt het verhaal eensklaps.

No. 1755. fol. 79 p., geschreven in Nov. 1820, door een zekeren Dsjain Abdoe'rrahman. Het bevat tweederlei fragmenten:

a. *Hikajat Soesoenan Koening dalam nagëri Gagëlang*, beter *Hikajat Bikarma-dinta-dsjaja*, den naam van den zoon van Soesoenan Koening. Het verhaalt diens regering te Daha en zijn huwelijk met eene prinses van Toeban, bij wie hij een zoon verwekt, die eerst te Koeripan en daarna ook te Daha regeert. Het eindigt abrupt p. 65.

b. p. 66—einde. Twee fragmenten uit de geschiedenis van Sri-Rama. Het eerste bevat den dood van Bali en de opdracht

van diens rijk aan Bardan en Tsjitradan; het andere Hanomans verwoesting van Langkapoera en zijn bezoek bij Sita. Zie bij n°. 1689 onder VII A.

No. 1778. 122 p. 4o., zonder datum. Fragment uit een Pandsji-roman. De dochter van den vorst van Gagelang wordt door drie goden, die door den vloek van Batara Kala in vogels veranderd zijn, in een waringin-boom bewaard en na veel moeite verlost door Tsjandra-Kirana, die onder den naam van *Raden Aria Mangkoe-dsjaja* schoonzoon van den vorst van Lasem is, maar eigenlijk *Mesa-Kakoeangan* heet.

D. Maleische heldensage.

No. 1762. fol. 499 bl., op last van Sultan Soliman geschreven en geëindigd Nov. 1758 (Rebi I, 1172). *Hikajat Hang Toewah*. De held van het verhaal, een Maleische kampioen, zou geleefd hebben onder de regeering van den eersten vorst van Singapoera, den oudsten zoon van den vorst van Boekit Sigantang, en verdwijnt met dien vorst eerst na de komst der Portugeezen van het tooneel. Het werk is van veel waarde voor de taal, maar overigens een zamenraapsel van allerlei verhalen. Telkens vindt men overeenkomst niet alleen met de Sëdsjara Mëljajoe (wat die van Hang Toewah zelve meedeelt, vindt men overigens alles veel uitvoeriger in deze Hikajat terug) maar ook met de Pandsji-verhalen (Raden Inoe komt bijvoorbeeld in het land der Maleijers, om zijne Tsjandra-Kirana te zoeken, die hij op Java nergens vinden kan, bij welke gelegenheid eene jachtpartij aanleiding geeft tot de stichting van Malakka) ja zelfs met de geschiedenis van Rama, zooals wanneer Hang Toewah den tuin van den vorst van Madsjapahit vernielt, om dezen eene herinnering aan zijn verblijf achter te laten, (tweemaal was hij daar en beide keeren is het verhaal zijner ontmoetingen bijna woordelijk hetzelfde!). Ook wordt op ééne plaats gewag gemaakt van de geschiedenis van Rama en wel als een gedicht van den Bandara Padoeka Radsja (volgens de Sëdsjara Mëljajoe den tijdgenoot van Hang Toewah en Bandara van Sultan Mansoer), te weten op bl. 205, waar de episode wordt aangehaald, dat Rama een dam legt door de zee van Lanka. Elders (bl 304) wordt van de geschiedenis van Emir Hamzah gesproken, waaruit de vorst van Malakka zich laat voorlezen. Ook gezantschapsreizen naar alle deelen der aarde, van

China tot Konstantinopel, worden niet gemist. Die naar laatstgenoemde plaats wordt ondernomen, om een nieuwen voorraad van geweren te bekomen, ten einde zich tegen de Portugeezen te kunnen staande houden. Op weg daarheen doet Hang Toewah Mekka aan, alwaar hij aan de plegtigheden der bedevaart deelneemt. Na zijne terugkomst plaatst de vorst zijne dochter Poetri Lidang op den troon en doet afstand van de regeering, om met de zijnen boete te gaan doen. Malakka wordt daarop door de Portugeezen met dezelfde list veroverd, die eenmaal Carthago aan Dido, Batavia aan J. Pz. Koen zou bezorgd hebben. Het korte uittreksel, dat Crawford in het 2^e deel zijner *History of the Indian Archipelago* p. 51 geeft, vindt men bl. 71 en vg. van onzen tekst, waarmee het vrij wel overeenkomt. — Zie ook Bijdragen voor de taal- land- en volkenkunde van N. I. III. D. 1, bl. 409 en Tijdschrift v. N. I 1849, I bl. 386, waar n° 66 ook een handschrift van de Hang Toewah zal wezen. De Heer Niemann geeft in het eerste stuk zijner Bloemlezing uit Maleische geschriften enkele uittreksels uit dit werk, waaronder een grooter, dat een veertigtal bladzijden in dit handschrift beslaat.

VIII. Oostersche vertellingen en anecdotes.

N°. 1401., uitgegeven door J. C. Fraissinet onder den titel: *Geschiedenis van vorst Bispoe Radja*. Leiden 1849.

N°. 1690. fol. 311 bl., geschreven Nov. 1824 (Rab. I, 1240). *Hikajat Indrapoetra* Het onderwerp van het verhaal is de zending van Indrapoetra naar den heiligen Běrmāsakti, om Radja Sjah Sijan een geneesmiddel te bezorgen, waardoor diens vrouw kinderen krijgt. Na talloze lotgevallen komt Indrapoetra eindelijk bij den heilige aan, (p. 213), die hem het middel verstrekt. De vorstin bevalt spoedig daarop van eene dochter. Indrapoetra wordt door zijne benijders belasterd en heeft op nieuw allerlei ontmoetingen, totdat hij terugkeert, terwijl die dochter ziek is. Hij geneest haar en krijgt, nadat nogmaals allerlei toeleg op zijn leven verijdeld is, haar zelfs tot vrouw (p. 293). Na het huwelijk vertrekt Indrapoetra met zijne vrouw naar zijne vaderstad, vanwaar hij in der tijd door een paauw was weggevoerd, wordt daar herkend en tot koning verheven. Zie ook Bijdragen, t. a. p., bl. 419.

N°. 1702. a. Zie boven VI onder 1701.

b. 5 bl. Anecdote van een doktersknecht, die den dokter speelt en daarbij slecht te pas komt.

No. 1719. 8o. 44 bl., zonder datum. *Hikajat Tamimoe'ddari*. Ofschoon hetzelfde verhaal als hetgeen in Bijdragen t. a. p. p. 445 wordt meegedeeld, schijnt deze bewerking toch hier en daar af te wijken, althans de volgorde der lotgevallen van den held is eene andere en van sommige der daar vermelde bijzonderheden vind ik in dit handschrift niets. — Over den persoon *Tamim ibn Aûs ad-Dari* zie de Slane, Ibn Khollikan's Biographical Dictionary, II. p. 21 noot 3, en Herbelot in v. Tamim.

No. 1721. 8o. 124 p., zonder datum, doch denkelijk uit Riouw. Het bevat acht losse verhalen: 1 (p. 1) van Kodja Dsjoe-bair (sic?) uit Hindoestan, zijne drie zonen en K. Mobarak; 2 (p. 21) van Kodja هيس van Ispahan en zijn zoon K. Hasan; 3 (p. 31) hoe de Sultan van Singapoer Bëntan overviel; 4 (p. 39) van Kodja سيلان en zijn zoon بلدس: 5 (p. 47) van een vorst van Hindoestan en diens vrouw; 6 (p. 67) van den rijken koopman van Koefa en den armen man; 7 (p. 83) geschiedenis van Ongkoe Mal (sic?) en Dang Sari; 8 (p. 96) van K. Mir Hoesein van Khaibar.

No. 1733. fol. 143 bl., geschreven Mei 1828, waarschijnlijk te Riouw. 't Is de *Hikajat Sjah-i-mërdan*, waarvan het beloop aldus is. Sjah-i-mërdan, zoon van Bëkarma Dati (of Ditija) Widojaja, raakt op de jacht verdwaald. Hij bevrijdt eene door een reus opgesloten prinses en wordt in een papegaai veranderd, maar krijgt spoedig zijne menschelijke gedaante weder en reist onder den naam van Indradsjaja weer verder. Onderweg ontmoet en trouwt hij onder de avontuurlijkste omstandigheden een stuk of wat prinsessen, waarvan eene hem vader maakt van een zoon, die, grooter geworden, hem overal gaat zoeken en hem eindelijk vindt op het oogenblik, dat hij een hevig gevecht voert met Indralalana, den zoon van koning Poetra-alam van Nederland (! p. 97 f.), die gekomen was, om zijne schoone dochter te rooven. Die Indralalana wordt nu overwonnen, maar komt later toch ook in het bezit van een eigen rijk, terwijl Sjah-i-mërdan het zijne herkrijgt en zijn zoon zijnen moederlijken grootvader in de regeering opvolgt. — Men treft in dit verhaal ook theologische gesprekken aan; inzonderheid de leer der zielsverhuizing treedt hier zeer ontwikkeld te voorschijn, en wel zoo; dat een ligchaam tijdelijk verlaten kan worden voor een ander, maar

dan ook als res nullius voor ieder een te betrekken is. Zoo wil eene vrouw van Sjah-i-mërdan vruchten uit een hoogen boom hebben. Onze held ziet een aap, schiet dien dood, incarneert zich in diens ligchaam, maar raakt nu ook zijn eigen ligchaam kwijt, daar een Brahmaan, die op zijne vrouw verliefd is en dit oogenblik bespied heeft, er in kruipt. Deze wordt echter op zijne beurt door de prinses verschalkt en verlaat zijn ligchaam voor dat van een schaap, in welk oogenblik Sjah-i-mërdan het zijne terugneemt. Dit schaap wordt nu geëmpaleerd en gezien door een der leerlingen van een Brahmaan, die naar de reden daarvan vraagt en wordt voorgesteld als de verteller dezer geschiedenis van Sjah-i-mërdan. Zie ook Bijdragen, t. a. p. bl. 449.

No. 1763. 16°, geëindigd Ramadan 1825 (!) te Batavia. Het bevat twee stukken:

a. 117 p. *Hikajat Nakoda Moeda*. — Nakoda Moeda is de aangenomen naam van Siti Sara, de vrouw, van wie de vorst van غازني (Gasnevi? = Ghazna) eerst gedroomd had en die hij toen gekregen had door de hulp der zonen van een zijner mantris uit de stad Batlawi. Na het huwelijk gaat de vorst jagen op het eiland Langkawi, waarheen zijne vrouw hem als Nakoda vermoemd volgt. Zij heeft daar allerlei ontmoetingen, zoodat de vorst bij zijne terugkomst haar moeder vindt van een zoon, die hem later opvolgt.

b. Zie beneden onder X.

No. 1782. fol. 44 p., zonder datum, zeer slecht Maleisch. Op den titel staat *Hikajat Radsja Dintadsjaja dari nagèri Sintapoeri*, maar het moest heeten *Hik. Mohammed Hanafijah dan Radsja Dewi*. De eerste is een koopman, die na den dood van vorst Dintadsjaja met een wezier en een mantri loten moet, wie den vorst zal opvolgen, en uit een kroon, een boek en eene schoone vrouw het tweede kiest, waardoor hij (want zoo had de Sultan van Roem, Abdoelmain (?), het gewild) vorst wordt van Sintapoeri en trouwt met zijne geliefde Radsja Dewi, de weduwe van den overleden vorst.

IX. *Fabelen en andere verzamelingen van zedekundigen aard.*

No. 1692. 4°. 820 p. Fraai handschrift van de Kroon der Koningen, *Makoeta sègala radsja* of *Tadjoe-s-salatina*, dat aan Adr. Reland heeft toebehoord, wien het uit Indië was toege-

zonden. De tekst, dien Dr. P. P. Roorda van Eijsinga onder den titel de Kroon aller Koningen (Batavia 1827) heeft uitgegeven en vertaald, komt vrij wel met dien van dit handschrift overeen, althans de varianten zijn minder dan in n° 1759, insgelijks een fraai handschrift van hetzelfde werk, fol. 140 p., dat in 1821 op Ternate is geschreven, maar iets minder correct schijnt, ofschoon de lezing eigenlijk al heel weinig verschilt. Op bl. ^{vav} heeft dit oude handschrift de ware lezing *laloelah*, waar Dr. R. v. E. (en na hem dr. de Hollander op bl. 175 m. van zijn Leesboek) *laloei* hebben.

N°. 1693. a, 1737 en 1747 zijn handschriften van de *Hikajat Isma-Jatim*, uitgegeven door Dr. P. P. Roorda van Eijsinga te Batavia, in het jaar der Hedsjra 1237. Het eerste is in 1821 geschreven en verschilt slechts in kleinigheden van de genoemde editie. Het volgende nummer is oorspronkelijk uit Singapoer en komt over 't geheel ook met de uitgaaf overeen, doch n° 1747 is veel uitvoeriger, munt echter niet uit door een zuiveren tekst. Dit laatste handschrift draagt geenerlei datum.

N°. 1693. b. (fol. 7 pag.) en N°. 1728 (8°. 46 p.) bevatten de *Hikajat Soeltan Mogoel mêngadsjarkan anaknja*, verhaal van den Sultan van Mogoel, die in het eene handschrift Radsja Otzmán, in het andere بسمان heet. Hij geeft zijn zoon, Borhanoe'larifina of Lokman, een aantal wijze lessen, wier opvolging hem in zijn verder leven gelukkig doet zijn. Behalve het verschil der eigennamen is ook de lezing van beide handschriften zeer afwijkend.

N°. 1694. 4°. 465 bl., geschreven ter secretarie van Batavia, Juli 1843 (Rab. I. 1251). *Boenga-rampei*. Het boek bestaat uit twee hoofdstukken. Het eerste bevat het zesde hoofdstuk van een niet genoemd werk over milddadige lieden (uit p. 24 blijkt, dat een vorig hoofdstuk over regtvaardige vorsten handelde) met den Arabischen titel: الاسخيا المكرميين في بيان والشجعان الماجدين شي^س. Het tweede, beginnende bl. 168, handelt over den heiligen strijd, de razzia's van Mohammed (die er van de 36 door hem bevolene 18 zelf bijwoonde) en de Sahabats; daarna over de oorlogen van Omar, Sultan فيروز (Firoez? p. 346), Noesjirwan, nog een ander Perzisch vorst, Sultan Welid, Haroen-arrajjid tegen Amin den Charadsjiet en Sultan Sapoer. Ik twijfel er niet aan, of dit werk is niets anders dan het zesde boek van de *Bostanoe's-salutina*, waarvan de heer v. d. Tuuk

in de Bijdragen tot de taal- land- en volkenkunde van N. I. III D. 1, bl. 425, den korten inhoud opgeeft. En nu vraag ik verder, is die titel *Boenga rampei* (dien ik in dit nummer op het titelblad door den afschrijver zelf, maar in n° 1721 slechts op den rug van den band en nog ergens voorin zoo geschreven vindt) eene algemeen geldige benaming voor eene verzameling van losse stukken, uit een of meer werken zaamgebracht, of beteekent het, zoo als hier het geval kan zijn, dat *allerlei bloemen*, geplukt zijn uit *den bloemhof des sultans*, zoodat wij hier den oorsprong van eene later in meer algemeenen zin opgevatte uitdrukking hebben? Dr. de Hollander nam uit dit handschrift verscheiden stukken in zijn Leesboek op.

N°. 1718, 1723 en 1750 bevatten de *Hikajat Baktijār*, dat is *de geschiedenis van den Perzischen koning Azbach*, zoo als reeds Werndly te recht den titel van dit boek in zijn Boekzaal heeft opgegeven. In het boek zelf heet het *Hikajat Zada Boektin* (dat twee van de drie handschriften hebben), hetgeen, even als Werndly's *Azbach*, niets anders is dan eene corruptie van *Azād-bakt* (zoo als de vader van den held in het Perzisch origineel, de *Baktijār-nāmeḥ* heet), of ook wel *Hikajat Golam*, het verhaal van den jongeling, wiens naam *Baktijār* in het Maleische verhaal niet voorkomt. Het boek bestaat uit een aantal verhalen, door wier mededeeling de doodstraf wordt uitgesteld, waartoe de laster der hovelingen een jongeling had doen veroordeelen, die onbekend aan het hof van zijn koninklijken vader verkeert. Eindelijk brengt de roover, door wien Baktijār in der tijd was opgevoed en voor wiens zoon hij doorgaat, de ware toedracht der zaak op den elfden dag aan 't licht. De Hollander geeft in zijn Leesboek het begin en het einde van dit verhaal. Onze drie handschriften komen in redactie overeen. Een zekere Hadji Abdolwāḥab van Siantan wordt gezegd het Arabische origineel in het Maleisch te hebben overgebracht. N°. 1718, fol. 355 p., is in Juni 1837 (R. I. 1253) te Riouw geschreven; n°. 1723, 4°. 488 p., ter zelfder plaatse in Mei 1828 (Sj. 1243) door Intsjé Ismail (zie boven onder I. A. n°. 1726); n°. 1750, 4°. 257 p., is zonder eenigen datum en hier en daar met lacunes. — Zie ook Bijdragen t. a. p. bl. 451. Werndly maakt twee verhalen van dit eene, waarvan Dr. de Hollander t. a. p. bl. 324 de titels onder n° 32 en 33 overnam, doch reeds de identiteit vermoedde. Evenwel verschijnt ditzelfde werk bij hem onder n° 44 ten derden male, en wanneer hij

de Notulen van het Batav. Genootschap dl. IV, 2 had gekend, dan ware het onder den titel Hik. Bochtiar ten vierden male voorgekomen. Nu is dit laatste zeer veel kleiner en ofschoon zonder twijfel hetzelfde werk, toch in gedaante zoo zeer afwijkend, dat Werndly beide bewerkingen kennende, ze licht voor twee verschillende werken kon aanzien.

No. 1728. Zie hierboven onder no. 1693.

No. 1729. fol. 150 p., zeer door de mieren geschonden, geschreven in het jaar 1814, waar wordt niet gezegd. Op het schutblad staat *Hikajat Bagdad*. Het handschrift begint inderdaad, alsof er eene geschiedenis van een vorst van Bagdad zou volgen, maar de schrijver bedenkt zich en zegt, dat hij niet voort wil gaan met onwaarheid te zeggen, want dat dit die geschiedenis niet is (tjadalah saja hëndak bërboewat bohong lagi, karëna tjadakan tsjëritëranja). Het is namelijk de *Hikajat Kalila dan Damina*. Een ander handschrift van hetzelfde werk is no 1757, 4o. 370 bl., geschreven in 1830 te Batavia door Mohammed Sleeman (سليمان). De redactie van beide is geheel gelijk. Beide hebben op dezelfde plaats (no 1729 p. 93, r. 5 v. o. en no. 1757 p. 256, r. 3, tusschen *lëpaslah*, dat in de fabel van boek 5, en *satëlah*, dat in boek 6 behoort) eene lacune, waardoor de fabel van den kluizenaar en de oliekruijck, die Dr. de Hollander in zijn Leesboek meedeelt, gemist wordt. De *Kalila* zelf eindigt in no. 1729 reeds op bl. 115, r. 8 v. o., in no. 1757 op bl. 318. In beide handschriften volgen dan losse verhalen, in het eerste zes met nog het begin van een zevende, in het andere slechts de drie eerste daarvan. Die zes verhalen zijn alle uit de Hik. Zada Boektin, en in no. 5 is er nog een ingelascht, dat van Radsja Anggang, die om de dochter van R Pipit vrijde, waarschijnlijk hetzelfde, dat v. d. Tuuk opgeeft als Sjair Pipit dan Anggang in no 77 der collectie van Raffles, Bijdragen, t. a. p. bl. 456.

No. 1737 en 1747. Zie hierboven onder no. 1693.

No. 1750. Zie hierboven onder no. 1718.

No. 1757. Zie hierboven onder no. 1729.

No. 1759. Zie hierboven onder no. 1692.

X. Handschriften van verschillenden inhoud.

No. 1742. fol. 3 bl. en verder witte bladen, een zoogenaamde *Tërasoel*, bevat zeven modellen van *poedsji²an's*, a a n h e f f e n v o o r

brieven van een resident of een vorstelijk persoon aan andere hooggeplaatste personen. Het is geschreven te Riouw 1827. Zie ook no. 1764, hieronder.

Nº. 1746 bevat twee stukken van verschillende hand:

a. 3 pag. Opgaaf der verschillende soorten van schepen van den Sultan van Dsjohor met de reglementen voor het gebruik daarvan.

b. Zie boven VI nº. 1711.

Nº. 1749. 4º 272 p., geschreven in de Padangsche Bovenlanden, in Mei 1831 (19 Dz. C. 1246). Volgens den heer van der Tuuk is dit verhaal, *Kabar Toewangkoe Orang Moeda dsjengan Tsjin-doermata*, het populairste der Mëňangkabausche verhalen, maar vindt men er geen complete exemplaren van, zoo als van bijna geen handschrift van Sumatra's Westkust.

Nº. 1751. Gebedenboek, dat toebehoord heeft aan den in de Padrie-oorlogen op Sumatra beroemd geworden *Toewangkoe Imam*, den verdediger van Bondsjol.

Nº. 1763. a. Zie boven onder VIII.

b. eene Memorie (*Soerat ingatan*) van Tëngkoe Said (zie boven onder Poëzie nº. 1722) aan den Gouverneur-Generaal, gedeeltelijk geschreven op Blitoeng en geeindigd te Batavia in 1824. Het boek handelt grootendeels over zijn verblijf op Blitoeng ter opsporing van de roovers, die een zeker schip hadden afgehoopen (de Generaal de Kock van den heer Thornton). De waarde voor de geschiedenis of voor de taal is gering. Het bestaat uit 151 p. en is verdeeld in 12 cap. Van het begin tot bl. 59 bevat het de geschiedenis van Riouw vanaf de onlusten der Boegineezen, kort na het herstel van ons gezag, totaan de terugkomst van Sultan Abdoer'rahman uit Trëngganau in 1823. In eene beschrijving van Blitoeng wordt ook gewag gemaakt van tin aldaar; de schrijver had gehoord, dat eens een stuk erts van 100 kati's was gevonden, dat 50 kati's zuiver tin had opgeleverd (p. 121 vg.)

Nº. 1764. fol. 23 bl. Nog een *Soerat tërasoel* (zie nº. 1742) onvoltooid. Het is blijkbaar veel gebruikt en heeft toebehoord aan den schrijver van Hadsji Abdoe'lhamid van Palembang.

Nº. 1776, fol. 9 bl., Hollandsche letter, bevattende de *Lotgevallen van C. Z. Pietersz. onder de zeeroovers van Magindanan*, in het Hollandsch uitgegeven in het Tijdschrift voor Indische taal- en volkenkunde dl. IV bl. 491 vgg.

Korten tijd, voordat het bovenstaande ter perse zou gaan, is onze boekery weder verrijkt met vijf-en-vijftig Maleische handschriften. In afwachting, dat ik daarvan later een uitvoeriger verslag geef, wil ik nu reeds iets over hun inhoud mededeelen.

Er zijn tien nummers Poëzie bij en nog een Sjair in denzelfden band met een prozawerk. Daaronder zijn drie exemplaren van de *Bidasari*, twee van de *Kin Tëmboehan*, waarschijnlijk twee (want zoo het niet om de overeenkomende namen was, zou ik wegens het groote verschil van redactie, althans van het begin, niet zeggen, dat het hetzelfde werk was) van de *Mambang Dsjanhari* en *Prinses Indra-koesoema*, voorts de *Sjair Boedsjang* en een paar leerdichten van weinig waarde.

De prozastukken bestaan uit:

twee over Mohammedaansch recht: namelijk een over rechtspraak, getiteld *حجة البالغة*, en een over reinigingen;

vijf theologische: de *Sariboe Masala*, *Hidajatoe'ssalikina*, *Oesoeloe'ddin*, *Amdatoelmoehtahina* en *Zakaratoe'lmoerid* (?) en de *Sjarbatoe'lasjikina* van Hamza Fansoeri;

drie over waarzeggerij en geneeskunde;

twee met legenden: de *Radsja Dsjoemdsjoema* en een bundel met 15 afzonderlijke stukken, waaronder een aantal bekende;

acht geschiedkundige, waaronder drie uit Mëňangkabau en twee uit Atsjih (een daarvan, naar ik vermoed, het 2^e boek van de *Bostanoe's-salatina*); de andere handelen over Dsjambi, Riouw en Siam;

zes heldensagen: twee exemplaren van de *Hikajat Iskandar*, een fragment van den *Emir Hamzah*, de *Hikajat Rawana*, een *Pandsji Soesoepan* en nog een Pandsji-verhaal;

twaaif Oostersche verhalen, waaronder de *Barma Sjahdan*, een uit Mëňangkabau, twee handschriften van de *Tamimoe'ddari*, de *Indrapoetra*, eene prozabewerking van de *Kin Tëmboehan* en nog vijf kleinere, waarvan een in twee exemplaren;

eindelijk nog twee exemplaren van de *Boenga-rampeï*, eene kleine verzameling brieven, de *Bajan Boediman*, *Hikajat Koemala Baharyan* en de *Hikajat Pëlandoeek dsjinaka*.

J. PIJNAPPEL Gz.